

ლოცუენაჲსკუნიღო საქართველო

தேவநாபுரி சுவிதானங்களைத் தீட

კლუბსკანდრაე ზოგსიშვილი

მანტაში უხვად საჩვენებლად ზე-
რე მიმდინარეობს. მართლაც, მ

ამა წლის 20 მარტს გაზ. „ლიტ. საქა-
რთველოში“ გამოქვეყნდა ჩემი წერი-
ლი — „ანტონი პირველი და მისი
გრამატიკა თანამედროვე ენათმეცნიე-
რების თვალით“. წერილის მიზანი აშო-
ვნება ანტონის უდიდესი დამსახუ-
რებისა ქართული ენათმეცნიერუ-
ლი აზრის წინაშე, მაგრამ, რადგან
ფართო საზოგადოების თვალში
მისი ავტორიტეტი დაუმსახურებ-
ლად შელახული იყო, მეტწილად სა-
შუალო სკოლის სახელმძღვანელოებ-
ში მოცემული არასწორი ინფორმაციის
განო, გაცვრით შევეხე კიდევ ორ სა-
კითხს: 1. გამოგონილ ბრალდებას ვე-
ფხისტყაოსნის დაწვის შესახებ და 2.
ე. წ. „სამი სტილის“ თეორიას.

ზუსტად ხუთი თვის შემდეგ იმავე
გაზეთში დაიბეჭდა „გამოხმაურება“
— „ანტონ პირველი, მისი გრამატიკა
და ერთი კომენტარი“ — ელენე ბაბუ-
ნაშვილის ხელმოწერით.

„გამოხმაურების“ ავტორის შესახებ
ჯერ კიდევ 1965 წელს დაიბეჭდა ცნო-
ბა, რომ ამზადებდა მონოგრაფიას
ანტონზე, ამიტომ, ბუნებრივია, მის-
გან მხარში ამოღებოდა და ანტონის
დამსახურებათა დროად გაშუქებას ვე-
ლთდი. სამწუხაროდ, მოლოდინი საე-
სებით გამიცრუვდა, იმის მაგიერ, რომ
პოზიტიური მოსაზრებები გამოეთქვა,

ლიტერატურულ

რასაც „გამოხმაურების“ სათაური
აუცილებლად მოითხოვდა, ბაბუნაშვი-
ლმა მთელი წერილი ჩემი სტატიის
წინააღმდეგ მიმართა და, რაც სრუ-
ლიად გაუგებარია, მეტად განაწყენე-
ბული ტონით.

ჩემი სტატია გამსჭვალული იყო ან-
ტონის პიროვნებისა და მოღვაწეობი-
სადმი დიდი პატივისცემითა და სით-
ბოთი. პასუხის ავტორი კი ასეთი
ფრაზებით მიმასპინძლდება: „სტატიის
ავტორის სუბიექტური ინტერპრეტა-
ციის წყალობით...“, „სტატიის ავტორი
არც ამით კმაყოფილდება“... „სტატიის
ავტორიც იძულებულია აღიაროს“...
„სტატიის ავტორს ეს ხელს არ
აძლევს“... „კომენტარები ზედმეტია“
და ბოლოს შემოაჩამიბელი „ამოდ და-
შვრა, საწუხ არს ესე“.

არას ვიტყვით ჭკუისდამრიგებლურ
ტონზე. რომ თურმე მე ის კი არ უნდა
დამეწერა, რაც დავწერე, არამედ:
„კვლევა-ძიება სხვა მიმართულებით
წარმემართა და დაწვრილებით და სა-
ფუძვლიანად ბეჩვენებინა, რატომ
აქვს ანტონს წაყენებული ეს ბრალ-
დებები“. სხვა რომ არაფერი იყოს,
ჩემი სტატიის სათაური ხომ ასეთ რას-
მეს არ მავალდებულებდა.

ი საძაპროველო, ვა

ფოტოგრაფიები

ელ. ბაბუნაშვილს „გამოხმაურება-ში“ წამოყენებულ „ბრალდებებს“ ამომწურავად სხვაგან გავცემ პასუხს, აქ კი მინდა ვილაპარაკო მხოლოდ ერთ საკითხზე, რომელიც ჩვენი გაზეთის მკითხველებისათვის, ვფიქრობ, უფრო საინტერესო იქნება.

მხედველობაში მაქვს „სამი სტილის“ თეორიის საკითხი, რომელიც ეწემა ქართული ლიტერატურის ისტორიაში საკმაოდ ცნობილ მოვლენას გასული საუკუნის 60-იან წლებში — „მამათა“ და „შვილთა“ შორის ბრძოლის გამომწვევ ერთ მთავარ მიზეზს.

ჩემს გამოხატვაში, რომ „სამი სტილის“ თეორია ანტონს არც მოუგონებია და არც დაუწერგავს, რეცენზენტი პათეტიკურად შენიშნავდა: „...განაოდესმე ვინმეს უთქვამს, რომ ნაირ-სტილოვანი ენის თეორია ანტონმა მოიგონაო? ხათანადო სპეციალურ ლიტერატურაში ამის მსგავსი არხად გვეგულება“.

რაც რეცენზენტმა არ იცის, არარსებული როდია.

აი რას ვკითხულობთ საშუალო სკოლის IX კლასის „ქართული ლიტერატურის“ სახელმძღვანელოში: „მიუხედავად იმისა, რომ ქართული რო-

მანტიზმი უხვად სარგებლობს ხალხურ-
რი შემოქმედებით, ქართული ფოლ-
კლორით, სამწერლო ენის აზრით, ნი-
კოლოზ ბარათაშვილის გამოკლებით,
მეტწილად არქაიზმის დამცველად გვე-
ვლინება. ამ გარემოებას ხელი შეუწყო
ანტონ კათალიკოსის მიერ დამკვიდრე-
ბულმა „სამი სტილის“ თეორიამ, რომ-
მელმაც გადაკვეთა ქართული ხალიტე-
რატურო ენის განვითარების ის სწო-
რი გზა, რომელსაც ჯერ კიდევ სულხან
ორბელიანმა და დავით გურამიშვილმა
დაუდო სათავე“ (1969 წლის გამოც.
გვ. 23. ხაზი ჩემია — ა. ფ.).

წინასწარვე ვიცი, ელ. ბაბუნაშვი-
ლი შემომედავება, სად წერია აქ, რომ
„ანტონმა მოიგონა სამი სტილის თეო-
რია“. დიახ, აქ ეს არ წერია, მაგრამ
არც მასწავლებლები უსახელებენ ბავ-
შვებს სამი სტილის „მომგონებელს“
და „ბრალი“ რა თქმა უნდა, „დამკვი-
დრებელ“ ანტონ ბაგრატიონს ედება.

მაგრამ ისეთი მაგალითის მოტანაც
შეიძლება, სადაც ანტონს პირდაპირ
მიეწერება ხალიტერატურო ენის „სამ
სტილად“ დაყოფა.

პროფ. ილ. ცაგარელი 1873 წელს
გამოცემულ წიგნში «О грамматиче-
ской литературе груз. языка» წერს:
«Антоний высказывает своё мнение
о характере и родах литературно-

го языка, или слога, который может быть и должен быть предметом грамматики... легко, конечно, заметить, что деление литературного языка на высший, средний и низший слог (отсюда деление самых литературных произведений), сделанное Антонием, ничем существенно не отличается от обыкновенного деления, принятого в учебниках риторики и в наши дни» (გვ. 4).

როგორც ვხედავთ, აქ აშკარადაა ნათქვამი, რომ: ანტონი ყოფს სალიტერატურო ენას მაღალ, საშუალო და დაბალ სტილად. მაგრამ რეცენზენტს შეუძლია გვითხრას: ეს ნაშრომი ასე წლის წინათ დაიწერა, ახლა კი ამ აზრს არავენ იზიარებსო.

კეთილი, ბატონო! მოვიტან აღვიღს ასე წლის შემდეგ დაწერილი შრომიდან: Антоний I — известный деятель Грузии второй половины XVIII века. Он имел многих последователей и почитателей среди своих современников, а также и в последующих поколениях. Он является автором теории «трех стилей», которая, по справедливому мнению специалистов, нанесла вред делу издания грузинской книги, задержала естественное развитие грузинского языка» (გვ. 6, ხაზი ნემა — ა. ფ.).

ეს ციტატი ამოღებულია რ. ცუცქერძის სადისერტაციო შრომის ავტორ-რეფერატიდან. შრომა ეძღვნება მართლ-

წერის საკითხებს ქართულ გრამატიკა-
ში და წარმოდგენილი იყო ფილოლო-
გიის მეცნიერებათა კანდიდატია სამე-
ცნიერო ხარისხის მოსაპოვებლად.

საინტერესო ამბავი მოხდა დაცვა-
ზე, რომელიც შედგა ამა წლის ივნის-
ში ა. ს. პუშკინის სახ. პედ. ინსტი-
ტუტში.

სიტყვაში გამოვიდა მ. ვ. ლომონო-
სოვის სახ. მოსკოვის სახელმწიფო
უნივერსიტეტის პროფ. ნ. მ. შანსკი,
რომელიც დაცვას ესწრებოდა, რო-
გორც ოფიციალური ოპონენტი სხვა
დისერტანტისა.

პროფ. ნ. შანსკიმ გაოცება გამოთქვა
ავტორეფერატია იმ ადგილის გამო და
აღნიშნა, რომ „ის, რაც თქვენ ანტონის
დანაშაულად მიგიჩნევიათ, როგორც
ცნობილია, ლომონოსოვის დიდ დამ-
სახურებად ითვლებოდა“.

საინტერესოა, რას უპასუხებდა პატ.
ელ. ბაბუნაშვილი პროფ. ნ. შანსკის ამ
სრულიად დამსახურებულ და საფუ-
ძვლიან შენიშვნას?

როგორც ვხედავთ, ჩემი გამოგონი-
ლი არაა „სამი სტილის“ თეორიის
ავტორად ანტონის გამოცხადება.

ახლა კი უნდა შევეხოთ თვით ელ.
ბაბუნაშვილის მოსაზრებას „სამი სტი-
ლის“ თეორიის გარშემო, რომელიც
გამოთქმულია მის სტატიაში „სამი
სტილის თეორია ქართულ მწერლობა-
ში“ (სტატია დაიბეჭდა თსუ შრომე-
ბის 96-ე ტომში 1963 წელს).

ელ. ბაბუნაშვილს მოაქვს ივ. გიგი-
ნეიშვილის დებულება, რომ: საბას ლე-

ქსიკონში ფილოსოფიურ და საღვთის-
მეტყველო მწერლობაში ნახმარი სიტყ-
ვები განმარტებულია ძველი ქართუ-
ლით, ხოლო ქართული ენის ძირითადი
ფონდის სიტყვები — ახალი ქართუ-
ლით.

ეს ფაქტი, ივ. გიგინეიშვილს ასე შე-
უთქვამდა: „გამორიცხული არ არის,
(საბას) ზოგი რამ სცოდნოდა ნაადრე-
ვი კლასიციზმის წარმომადგენელთა
მათ შეხედულებათა შესახებ სწო-
რედ ნაირსტილოვანი ლიტერატურუ-
ლი ენის თეორიის თვალსაზრისით“.

ელ. ბაბუნაშვილი კი ფიქრობს:
„ასეთი მოსაზრებაც შესაძლებელია,
„მაგრამ, უდავოდ ანგარიში უნდა გაე-
წიოს ამ გარემოებასაც, რომ საბას,
ქართული საერო და სასულიერო
მწერლობის შესანიშნავ მცოდნეს,
არ შეეძლო არ შეემჩნია ის სტილებ-
რივი ხევაობა, რომლითაც იმიჯნებოდა
ერთბანეთისგან სასულიერო და საე-
რო ნაწარმოებები მის წინააღმდეგულ
მწერლობაში. საფიქრებელია, რომ ამ
შემთხვევაში ის უფრო თავისი ლი-
ტერატურული წინაპრების ტრადიციას
იცავდა. ვიდრე ევროპული ნაადრევი
კლასიციზმის წარმომადგენელთა გავ-
ლენას განიცდიდა. ამ დებულებას ის
ფაქტიც უნდა უჭერდეს მხარს, რომ
საბას ნაწარმოებები უპირატესად ორი
განსხვავებული სტილით არის დაწე-
რილი და არა სამით, როგორც ამას ნა-
ირსტილოვანი ლიტერატურული ენის

მომხრეები. მოითხოვდნენ“ (გვ. 26.

ხაზი ყველგან ჩემია — ა. ფ.)

მაშასადამე, საბას უნდა მოეხსნას
„ბრალდება“ სამი სტილის თეორიის
გავლენისა და, სრულიად სამართლია-
ნად, მისი სტილის თავისებურება ქა-
რთული სალიტერატურო ენის ისტო-
რიულ სინამდვილეში უნდა ვეძიოთ.
ანტონს?

ანტონს „ბრალი“ მაშინაც კი ედება,
როცა იგი ნამდვილად არც იცნობდა
„სამი სტილის“ თეორიას.

„ინტერესს არ უნდა იყოს მოკლე-
ბული ამ ასპექტში იმ ფაქტის აღნი-
შვნაც, — განაგრძობს ბაბუნაშვილი, —
რომ თვით ანტონი, შემდგომში მამა-
მთავარი და დამამკვიდრებელი ქართულ
მწერლობაში ნაირსტილოვანი ლიტე-
რატურული ენის თეორიისა, ჯერ კი-
დეც მაშინ წერდა უალრესად მძიმე,
ძნელად გასაგები, ხელოვნური, მისი
აზრით, ძველ საეკლესიო სამწერლობო
ენასთან ახლომდგომი ენით, როცა ის
არც იცნობდა სამი სტილის თეორიის
არსს“.

ე. ი. სრულიად ერთნაირი ფაქტი —
საბაცა და ანტონიც წერენ მძიმე ენით
— საბას მიმართ სხვანაირად ფასდე-
ბა: მან იცოდა ქართული ენის ისტო-
რია და ითვალისწინებდა მის ტრადი-
ციას, ხოლო ანტონის მიმართ სრუ-
ლიად სხვანაირად: თითქოს ანტონმა
დაბადებიდანვე იცოდა, რომ „სამი სტი-
ლის“ თეორიას გაეცნობოდა და გან-
გებ წერდა მძიმე ენით.

ღიან, ასეთი დასკვნა კეთდება ყო-

ველთვის, როცა წინასწარაა გადა-
სუვეტილი, თუ ვისი ნაშრომი რო-
გორ შეფასდეს.

აი, ახეთი შეფასების სხვა მაგალი-
თიც: ელ. ბაზუნაშვილი განიხილავს
ლომონოსოვისა და ანტონის ურთიერთ
მიმართებას „სამი სტილის“ თეორიის
საკითხში და წერს: „...ამრიგად, რო-
გორც ანტონმა, ისე ლომონოსოვმა
გაიზიარეს იმ დროისათვის საკმაოდ
მოარული ნაირსტილოვანი ლიტე-
რატურული ენის თეორია და აუცილე-
ბლად მიიჩნიეს სალიტერატურო ენაში
სამი განსხვავებული სტილით წერის
საჭიროება, ეს არის ერთადერთი, რაც
აერთიანებს მათ შეხედულებებს ამ სა-
კითხზე, დანარჩენში კი მათი შეხედუ-
ლებები პრინციპულად განსხვავდება
ერთმანეთისაგან: ლომონოსოვისათვის
სტილებს შორის განსხვავებას ქმნის
სალიტერატურო ენაში, ძველი საეკლე-
სიო მწიგნობრული სიტყვებისა და რუ-
სული სასაუბრო მეტყველების კუთვ-
ნილი სიტყვების სხვადასხვა ოდენო-
ბით გამოყენება, ხოლო ანტონისათვის,
მხითარის და კვალად, განსხვავების
კრიტერიუმი გაუგებრად და გასაგებად
წერაშია“.

მაგრამ ავტორის მიკერძოება ამით
ჩაიბნეოდა. იგი განაგრძობს: „ცნო-
ბილია, რომ ანტონი 1757 წლიდან
1764 წლამდე იმყოფებოდა რუსეთში
(არაა სწორი, იგი 1763 წლის დასაწყის-
ში გამოემგზავრა რუსეთიდან — ა. ჟ.)
შეუძლებელია, რომ ამ დროს არ გას-
ცნობოდა ლომონოსოვის წერილს «О

пользе книг церковных в россий-
ском языке». (რატომღაა შეუძლებე-
ლი, რომ არავითარი საბუთი არ არის ამის
დამამტკიცებელი? — ა. ფ.). მზუხედა-
ვად ამისა და წინააღმდეგ ყოველგვარი
მოლოდინისა, ანტონმა თავის გრამატი-
კის II რედაქციაში, რომელიც მან 1760
წელს დაამთავრა (არაა სწორი, ამეორე
გრამატიკა ანტონმა 1767 წელს დაამ-
თავრა — ა. ფ.). სულ აღარ შეიტანა
მსჯელობა სამი სტილის თეორიის შე-
სახებ. საფიქრებელია, ანტონმა ეს გაა-
კეთა სრულიად შეგნებულად და მხო-
ლოდ იმ მიზნით, რომ ძალაში დაეტო-
ვებინა სამი სტილის თეორიის სქო-
ლასტიკური ძველი მხითარისეული გა-
გება და არაფერი ეთქვა იმავე თეო-
რიის დომონოსოვისეულ გაგებაზე
(ხაზი ჩემია — ა. ფ.).

შეცდომა ვის არ მოსდის, მაგრამ,
როცა მეცნიერი საგანგებოდ ჩადის
სიყალბეს, არ ეპატიება.

მიევგით ელ. ბაბუნაშვილის აზრებს:
ანტონი თავიდანვე მძიმე სტილით წე-
რდა. სამი სტილის თეორიის გაეცნო
1753 წელს პირველი გრამატიკის შე-
დგენისას და გახდა მისი „მამამთავა-
რი“ და „დამამკვიდრებელი“ ქართულ
მწერლობაში. ახლა მოსალოდნელია
ეს თეორია შეიტანოს ახალ გრამატი-
კაში, მაგრამ მეორე გრამატიკაში „სამი
სტილის“ ხსენებაც არაა.

ლოგიკის ელემენტარული კანონის
მოთხოვნით მეოცე საუკუნის მეცლე-
ვარს ეს ფაქტი უნდა შეეფასებინა იმის
მტკიცე საბუთად, რომ ანტონმა „სამი

სტილის“ თეორიაზე, როგორც გრამა-
ტიკის თბიერებაზე, ხელი აიღო და სხვი-
განაც“ არასდროს ამ საკითხს აღარ და-
ბრუნებია. ელ. ბაბუნაშვილი კი გა-
კვირვებულია: „წინააღმდეგ ყოველგვარ
მოლოდინისა იქცევა ანტონი“.

„ანტონისათვის — განაგრძობს ელ.
ბაბუნაშვილი — ნაირსტილოვანი ლი-
ტერატურული ენის თეორია მისაღები
იყო იმდენად, რამდენადაც ეს თეო-
რია მას შესაძლებლობას მისცემდა ეწე-
რა და საერთოდ გაეგრძელებინა შალა-
ლი, ხელოვნური სტილი. საშუალო და
განსაკუთრებით დაბალი სტილი მის-
თვის არსებობდა მხოლოდ თეორიუ-
ლად, პრაქტიკულად კი ის, მოითხოვ-
და მძიმე მწიგნობრული ენით წერას“.

ყველაფერი ეს თავიდან ბოლომდე
მოგონილია. არსად და არასდროს
ანტონს არ მოუთხოვია, ვის ჩანაირად
ეწერა, მაგრამ ანტონს ცილი დასწიმეს
და „საბრალოდებლო დასკვნაც“ მზა-
ლია: „ამდენად ანტონის წორმატიულმა
სქოლასტიკურმა თეორიამ“ (აკი, ვინ
თქვა ანტონს თეორია პქონდათ? — ა. ფ.),
რომელიც / არსებითად უგულებელ-
ყოფდა ცოცხალ სასაუბრო ენას ლი-
ტერატურასა და მეცნიერებაში, უარ-
ყოფითი დადრ დაასვა მისი დროისა-
თვის უკვე ჩამოყალიბებულ ქართუ-
ლი სალიტერატურო ენის განვითარე-
ბას და მის შემაფერხებლად მოგვე-
ვლინა.

სამწუხაროდ, ანტონის ეს თეორია
(აქლავ ანტონის თეორია — ა. ფ.)

ანტონის ავტორიტეტისა და მისი სალი-
ტერატურო სკოლის გავლენით მთე-
ლი საუკუნის განმავლობაში ბატონო-
ბდა და გზას უხშობდა ცოცხალ, სა-
საუბრო მეტყველებების ფორმების ზმა-
რებას სალიტერატურო ენაში. ანტონის
გრამატიკის მიხედვით დაიწერა ყველა
ქართული გრამატიკა, რომელიც კი
მე-19 საუკუნის I ნახევარში შეიქმნა
(ესეც ანტონმა მოითხოვა? — ა. ფ.),
ანტონის მძლავრ გავლენას განიცდი-
დნენ ქართული ლექსის ისეთი, უბადლო
ოსტატები, როგორიც იყვნენ ჩვენი
რომანტიკოსები: ალ. ჭავჭავაძე, ნიკ.
ბარათაშვილი, ვრ. ორბელიანი, მაგრამ
მაღალი სტილის უკუღმართი შედეგე-
ბი განსაკუთრებით მხატვრული პრო-
ზის დარგში აღმოჩნდა სავალალო.

აქ მართლაც რომ ზედმეტია კო-
მენტარები.

განვაგრძოთ ციტირებას:

„ყველაზე უფრო სამწუხარო ამ
მხრივ ის იყო, რომ რადგანაც ნაირს-
ტილოვანი ლიტერატურული ენის თე-
ორია ანტონის ინტერპრეტაციით არ
იძლეოდა სტილებრივი სხვაობის არა-
ფითარ წესებს და ამდენად, არ არსე-
ბობდა განსაკუთრებით საშუალო და
მაღალი სტილის ერთმანეთისგან გა-
მიჯვნის არაფითარი ობიექტური კრი-
ტერიუმი, აღარავის შეეძლო გაერჩია
ერთმანეთისგან მაღალი, საშუალო და
დაბალი სტილით ნაწერი. სამი სტილის
თეორია მხოლოდ თეორიულად არ-
სებობდა, არსებითად კი საკითხი იდგა
გაუგებრად და გასაგებად, წიგნიერად

ქართული სამართალი

და უწიგნურად წერის ურთიერთობი-
სა მხოლოდ, ლიტერატურული ნაწარ-
მოების (რა ჟანრისაც უნდა ყოფილი-
ყო ეს ნაწარმოები) დაბალი სტილით
წერას, რადგანაც ის ჩვეულებრივ, ბუ-
ნებრივ სასაუბრო მეტყველებას ემყა-
რებოდა, შედარებით ერიდებოდნენ.
თუმცა, ზოგჯერ მაინც მიმართავდნენ
მას (როგორც ქვემოთ ვნახავთ, ეს და-
მოკიდებული იყო მხოლოდ და მხო-
ლოდ მწერალზე)“ (გვ. 30-31).

კი, მაგრამ, თუ მწერალზე იყო დამო-
კიდებული, რა სტილით დაწერდა, სა-
დღაა იქ ანტონისა და მისი „სამი სტი-
ლის“ თეორიის გავლენა?

თუმცა ეს ცოტაა, უფრო საკვირ-
ველი ისაა, რომ თუ „ლიტერატურუ-
ლი ნაწარმოების (რა ჟანრისაც არ უნდა
ყოფილიყო ეს ნაწარმოები) დაბალი
სტილით წერას ერიდებოდნენ“, ხომ
შეიძლება დაუმარბავთ ანტონი და მის-
თვის მიწერილი სამი სტილის თეო-
რია! თვითონ ელ. ბაბუნაშვილი არ
გვეუბნებოდა? „პირველი სახის ნაწე-
რები (ე. ი. დაბალი სტილისანი—ა. ფ.)
ნაკლებად შეიცავს რჩეულ სიტყ-
ვაობას, მაგრამ ყველასთვის ადვილი
გასაგებია. ასეთია ანტონის აზრით
სვინაქსარისა და მოთხრობების ენა
(ე. ი. მხატვრული ლიტერატურის ენა
— ა. ფ.)“... ისევე, როგორც მხითარი,
ანტონი მოითხოვს, რომ ნაწარმოების
ხასიათი განსაზღვრავდეს ნაწარმოების
სტილს. თუ ნაწარმოები ხალხისთვის
არის განკუთვნილი, იგი პირველი სა-
ხის ენით უნდა იწერებოდეს. თუ, ნა-

წარმოები სწავლას ან მოძღვრებას
გადმოგვცემს, ანდა წმინდანთა წერი-
ლებს განმარტავს, საჭიროა შეორე სა-
ხის ენა, რომ სიტყვათა კეთილშობი-
ლება წინადადებათა კეთილშობილე-
ბის შესაბამისი იყოს და ღრმა აზრმა
უბიძგოს მეცნიერთა გონებას მეტი
სიღრმისკენ, ხოლო თუ ნაწარმოები
არც სხვის განსწავლას ეხება და არც
მდაბიურობათვის არის განკუთვნი-
ლი, არამედ ბრძენთა და განსწავლულ-
თათვისაა დანიშნული, მაშინ, ის უნდა
იწერებოდეს მესამე სახის ენით, რად-
განაც სიტყვათა ბრწყინვალეობა და ფრა-
ზების მჭერმეტყველება მკითხველე-
ბის გონებას გადააჩვევს სიზარმაცეს,
აღაფროთოვანებს და, ამგვარად, უფრო
დააინტერესებს მათ ასეთი ნაწარმოე-
ბებით“ (გვ. 27-28. ხაზი ჩემია — ა. ფ.).

ამაზე იტყვიან: „სამართალმა პური
ჭამაო“. ბოლოს და ბოლოს ელ. ბაბუ-
ნაშვილიც კი იძულებული გახდა ეთქვა
სიმართლე.

დიახ. ეს გახლავთ სამი სტილის თე-
ორიის ნამდვილი არსი და ამ თეორიას
ხელს მოაწერს ყველა დროის ლიტე-
რატურათმცოდნე, ვისთვისაც ძვირფა-
სია ქეშმარიტი მეცნიერული აზრი,
ვინც აფასებს ხელოვნების ნამდვლ
ქმნილებას.

შემთხვევითი არაა, რომ ამ თეო-
რიის შემქმნელები და მამამთავრები
გახლდათ: არისტოტელე, ციცერონი,
კერნტილიანე და ზოგიც სხვა ფილო-
სოფოსი და თრაქტორი.

(დასახრული მე-4 გვ.)

(დასასრული)

ამის შემდეგ, თუ სამართალია, ანტონის უნდა ვუსაყვედუროთ, რომ მან უდიდესმა და უნიჭიერესმა მეცნიერმა ვერ დაინახა აუცილებლობა იმისა, რომ მკაცრად დაეცვათ სამი სტილის მოთხოვნები.

ამ თეორიას რომ ჩვენში მტკიცე საფუძველი ჰქონოდა, „ცისკრის“ ენის საკითხი საერთოდ არც დაისმოდა: მასში, როგორც ლიტერატურულ ფურნალში, რომელიც ხალხისათვის იყო განკუთვნილი, ძირითადად პირველი სტილის, დაბალი სტილის ენა უნდა ყოფილიყო გაბატონებული, მაგრამ იმ პირობით, რომ საჭირო შემთხვევაში, თემის შესაბამისად, გამოყენებული იქნებოდა საშუალო და მაღალი სტილიც. მხედველობაში გვაქვს სწორედ ჩვენი სასიქადულო რომანტიკოსების ბრწყინვალე ქმნილებები.

ამ ასპექტში განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს შემდეგი გარემოებებიც: „ცისკრის“ მოკადათეთა არც ერთ მხარეს არც ერთხელ არ უხსენებიათ „სამი სტილის“ თეორიასთან დაკავშირებით ანტონი და მათი „სამი სტილის“ მოდელიც სრულიად განსხვავებულია იმ მოდელითაგან, რომელიც ანტონის I გრამატიკაში იყო მოცემული. ანტონის № 1 გრამატიკაში გვქონდა 1. პირველი სახის ნაწერები, იოლად

გაზეთი გამოდის

გასაგები — სვინაქსარისა და მხატ-
ვრული ლიტერატურის ენა;

2. მეორე სახის ნაწერები, შედარე-
ბით ძნელად გასაგები — საღმრთო
წერილის ენა;

3. მესამე სახის ნაწერები, ძნელად
გასაგები — მეცნიერების ენა;

„ცისკარში“ გვექონდა (ილ. ორბელია-
ნის და დ. ბაქრაძის წერილებში).

1. საღმრთო წერილის ენა;

2. მდაბიური — ანუ დარბაისლური
ენა;

3. გლეხკაცის ენა;

— ანტონის პირველი გრამატიკა დაი-
წერა 1753 წელს სასწავლო სახელ-
მძღვანელოდ სემინარიისათვის. სემინა-
რია გაიხსნა 1755 წელს. იმავე წელს
ანტონი „დაამხეს“ და ჩამოაშორეს
ყოველგვარ საქმიანობას, მეორე წელს
კი საქართველოდან გაასახლეს — რუ-
სეთს. სადაც მან დაჰყო 1763 წლამდე.

ჩვენ არ ვიცით ფუნქციონებდა თუ
არა სემინარია ანტონის რუსეთში ყოფ-
ნის პერიოდში. მაგრამ ერთი ცხადია,
თუ ეს სემინარია განაგრძობდა მოქ-
მედებას, არა გვგონია ანტონის გრა-
მატიკა დიდ მოწონებაში ყოფილიყო.

რუსეთში, დაბრუნებისთანავე ან-
ტონი შეუდგა ახალი გრამატიკის წე-
რას, რადგან პირველი სრულიად უკმა-
რად ეჩვენა და 1767 წელს დაამთავრა
მეორე გრამატიკა, რომელშიაც სამი

ლიტერატურულ

რედაქციის მისამართი: თბილისი

სტილის საკითხები არ შეუტანია.
ამ პერიოდიდან სემინარიებში ისწავ-
ლება ეს (შეორე) გრამატიკა და ქარ-
თველი საზოგადოებრიობაც მხოლოდ
მას იცნობს. მის მიხედვით დაიწერა
ყველა გრამატიკა მომდევნო ხანისა
და, რა თქმა უნდა, არც ერთში არაა
„სამი სტილის“ ხსენებაც კი. უფრო
შეტიც, პირველი გრამატიკის არსე-
ბობაც კი არაა ცნობილი 1873 წლამდე,
ხანამ იგი პროფ. ალ. ცაგარელმა არ
აღმოაჩინა და „სამი სტილის“ თეორია-
ზედაც პირველი ცნობა არ გამოაქვეყნა.
მაშასადამე, ყოველ შემთხვევაში,
1767 წლიდან 1873 წლამდე ქართველ-
მა საზოგადოებრიობამ არაფერი იცის
იმ შრომაზე, რომელშიც იყო ნახსენე-
ბი „სამი სტილის“ საკითხები, ჩვენ კი
ვამტკიცებთ, ანტონის გამოგონილმა
თუ დანერგილმა „სამი სტილის“ თეო-
რიამ ასი წლით შეაჩერა ქართული
ენის თუ ქართული სალიტერატურო
ენის განვითარების სწორი გზა და
ერთხელაც არ ვკითხულობთ: საიდან,
როგორ, რა საბუთით?

ამიტომ, ვფიქრობ, დროა გადაისინ-
ჯოს ჩვენს ლიტერატურათმცოდნეო-
ბაში გაბატონებული მოსაზრებები და
საშუალო სკოლის მოსწავლეებიც ვიხ-
სნათ არარსებული „თეორიებისა“ და
ანტონის „სკოლის ბატონობის“ გავლე-
ნიასგან.

მედიკალინური საპარამეტრო

ბილინი, მაჩაბლის ქ. № 18.

უკანასკნელ, პასუხი ერთ საკითხზედაც: ელ. ბაბუნაშვილმა "ლიტ. საქართველოში" დაბეჭდილი სტატია ასე დაამთავრა: "დასასრულ, ვიმეორებთ, რომ დღემდე არც ერთ მეცნიერს, რომელსაც კი ანტონის შრომებთან საქმე ჰქონია, აზრად არ მოსვლია, ერთი მხრით, უარეუო ის დიდი ღვაწლი და დამსახურება, რომელიც მას მიუძღვის ქართული გრამატიკული აზროვნების წინაშე და მეორე მხრით, მიწერა მისთვის ის, რასაც ანტონი ვერ გააკეთებდა მეცნიერების განვითარებას იმ დროისდელი დონის პირობებში".

სრულიად სწორია, წარმოუდგენელია; ერთიდაიმავე დროს უარეუო ანტონის დამსახურება. და თანაც მიაწერო მას დიდი დამსახურება. ასეთი წერილი მართლაც არავის დაუწერია ჯერ. სამაგიეროდ ე. ბაბუნაშვილმა გამოაქვეყნა წერილი, რომელშიაც ერთი სიტყვითაც არაა მოხსენებული "ის დიდი ღვაწლი და დამსახურება, რომელიც ანტონს მიუძღვის ქართული გრამატიკული აზროვნების წინაშე". სწორედ ამ წერილიდან მოგვეჩონდა ჩვენ ციტატები.

მკითხველს ვთხოვ ერთი წუთით ისევ გადაავლოს თვალი ამ ციტატებს, და იგი დარწმუნდება, რომ ანტონის მიმართ მხოლოდ ერთხელაა გამეტებული ეპითეტი: "გამოჩენილი მოღვაწე" ისიც ალბათ, იმიტომ, რომ ავტორს სათქმელი ჰქონოდა: ღირდა მის წინააღმდეგ ამდენი ბრძოლა.

ბელაფონები:

რედაქტორის — 09-84-04, პასუხის-
მგებელი მდივნის — 09-01-89, გან-
ყოფილებების — 09-67-10.

ვიმეორებ, ამ სტატიაში ერთი სიტყვითაც არაა მოხსენებული ანტონის საერთოდ რაიმე დამსახურება და, რა თქმა უნდა, არაფერია ნათქვამი იმაზე, რომ იგი ქართული გრამატიკული აზრის ფუძემდებელია. უფრო მრავლისმეტყველია სტატიის დასასრული: „ასე დამთავრდა ხამი სტილის თეორიის ბატონობის უკუღმართი ხანა ქართული სალიტერატურო ენის განვითარების ისტორიაში“.

ეს „უკუღმართი“ ხანა, გახლავთ ხანა დავით, იოანე და თეიმურაზ ბაგრატიონების მოღვაწეობისა, ხანა იოანე ქართველიშვილის, სოლომონ დოდოშვილის, სოლომონ რაჭმაძის, ჩუბინაშვილების, პლატონ იოსელიანის მოღვაწეობისა, ხანა, როცა თავიანთ უკუდავ ქმნილებებს წერდნენ ილ. ჭავჭავაძე, გრიგოლ თარბელიანი და ჩვენი სიაზაყი ნიკ. ბარათაშვილი.

ასეთიი ელ. ბაბუნაშვილის შეხედულება ანტონ ბაგრატიონის მოღვაწეობაზე.

მიუხედავად იმისა, რომ „ანტონი“-ს ბოლოკიდური ი ფუძისეულია და ტრადიციაც მხარს ასეთ ფორმებს უჭერს: „ანტონი პირველი“, „ანტონი პირველმა“... გავითვალისწინე თანამედროვე ქართული მეტყველების ტენდენციები და ზოგი მკითხველის შენიშვნაც, ამიტომ უპირატესობა მივეცი ფორმებს: „ანტონ პირველი“, „ანტონ პირველმა“.

რედაქტორი რევაზ მარგიანი
სარედაქციო კოლეგია ხ. ბერი
ნ. გურიშვილი, ა. კალანდ
ი. ნონეშვილი, გ. ზანჯია